

December 2017

Recenzja: Danuta Pluta-Wojciechowska, Dyslalia obwodowa. Diagnoza i terapia logopedyczna wybranych form zaburzeń

Renata Marciniak-Firadza

Uniwersytet Łódzki, Wydział Filologiczny, Instytut Filologii Polskiej i Logopedii, Zakład Dialektologii Polskiej i Logopedii, ul. Pomorska 171/173, 90–236 Łódź, renata.marciniak@uni.lodz.pl

Follow this and additional works at: <https://digijournals.uni.lodz.pl/logopaedica>

Recommended Citation

Marciniak-Firadza, Renata (2017) "Recenzja: Danuta Pluta-Wojciechowska, Dyslalia obwodowa. Diagnoza i terapia logopedyczna wybranych form zaburzeń," *Logopaedica Lodziensia*: Vol. 1 : Iss. 1 , Article 13.

DOI: 10.18778/2544-7238.01.13

Available at: <https://digijournals.uni.lodz.pl/logopaedica/vol1/iss1/13>

This Article is brought to you for free and open access by the Arts & Humanities Journals at University of Lodz Research Online. It has been accepted for inclusion in Logopaedica Lodziensia by an authorized editor of University of Lodz Research Online. For more information, please contact agnieszka.kalowska@uni.lodz.pl.

Renata Marciniak-Firadza*

Recenzja:
Danuta Pluta-Wojciechowska, *Dyslalia obwodowa. Diagnoza i terapia logopedyczna wybranych form zaburzeń*, Wydawnictwo Ergo-Sum, Bytom 2017, ss. 457

Recenzowana książka, będąca efektem przemyśleń Autorki zebranych w trakcie ponadtrzydziestoletniej pracy logopedy praktyka, ale również naukowca, przedstawia główne założenia i metody związane z diagnozą i terapią logopedyczną zaburzeń artykulacji w dyslalii obwodowej (anatomicznej i/lub funkcjonalnej), ze szczególnym zwróceniem uwagi na zaburzenia o typie funkcjonalnym dotyczące ustnej fazy połykania i oddychania, towarzyszące często różnym deformacjom anatomicznym (np. wadzie zgryzu, rozszczepowi, ankyloglosji).

Opisane w publikacji sposoby postępowania w procesie usprawniania realizacji fonemów – oprócz istotnych nowych wątków – wynikają w znacznej mierze z badań prowadzonych przez Danutę Plutę-Wojciechowską oraz analiz zawartych w jej wcześniejszych pracach, które tu rozwija i dopełnia, refleksji związanych z lekturą pozycji dotyczących podjętego tematu, a także z wieloletnich doświadczeń w pracy z osobami, u których zdiagnozowała różne typy dyslalii obwodowej anatomicznej i/lub funkcjonalnej oraz słuchowej i często towarzyszące dyslalii zaburzenia czynności pokarmowych i oddychania.

---

* Zakład Dialektologii Polskiej i Logopedii, Instytut Filologii Polskiej i Logopedii, Wydział Filologiczny Uniwersytetu Łódzkiego, ul. Pomorska 171/173, 90–236 Łódź, renata.marciniak@uni.lodz.pl.

Autorka, odwołując się do wiedzy z dziedziny ortodoncji, laryngologii, neurologii, fizjoterapii, a także najnowszych osiągnięć logopedii w kwestii czynności prymarnych, wskazuje, jak wiele porażek terapii logopedycznej w przypadku dyslalii funkcjonalnej może wiązać się z nie dość intensywnym treningiem czynności prymarnych lub jego brakiem (s. 14). Autorka prezentuje paradygmat diagnozy, a także przedstawia fizjologiczną metodę nauki połykania i oddychania możliwą do stosowania od około 3.–4. roku życia. W konstruowaniu programu ćwiczeń języka, warg oraz w planowaniu terapii wzoruje się na metodach naturalnych. Dokonując rewizji logopedycznych ćwiczeń pionizacji języka, przedstawiając wizję ćwiczeń warg, języka, ale też oddychania i połykania, Autorka opiera się na analizie modelu rozwojowego, a swoją propozycję nazywa metodą fizjologiczną (s. 14). Wykorzystując wcześniejsze pomysły, a także twórczo przekształcając znane koncepcje (s. 14), proponuje własną strategię usprawniania realizacji fonemów, uwzględniającą specyfikę indywidualnych możliwości pacjenta. Autorka nie daje gotowych wzorców rozwiązań, lecz zmusza czytelnika do poszukiwań i doboru terapii odpowiedniej do pacjenta i jego logopedycznych problemów, do rozwijania własnych strategii w pracy z dziećmi i dorosłymi. Jak pisze we wstępie, pragnie odkryć przed Czytelnikiem „tajemnicę naturalnego programu przygotowującego dziecko do niezwykłego spotkania ze światem dźwięków mowy, w których zakłęto znaczenie” (s. 11). Odkrywanie tej tajemnicy dotyczy przede wszystkim czynników biologicznych związanych z aspektem wykonawczym mowy.

Danuta Pluta-Wojciechowska, prezentując w swoich rozważaniach podejście kognitywne, opisuje biomechaniczną bazę artykulacji, wprowadza czytelnika w rozważania dotyczące znaczenia biologicznych funkcji związanych z zespołem orofacjalnym, zaznając go za istotą ontogenezy sprawności artykulacyjnej.

Recenzowana publikacja składa się z czterech rozdziałów.

Rozdział pierwszy – *Podstawy rozważań o procedurze usprawniania realizacji fonemów* – stanowi syntezę teorii dotyczących ontogenezy rozwoju fonetycznego i poświęcony jest głównie opisowi rozwoju czynności prymarnych (jedzenia, picia, oddychania). W rozdziale tym Autorka prezentuje m.in. zagadnienia związane z fonemem, rozwój percepcji słuchowej, fizjologiczne przemiany przestrzeni ustno-twarzowo-gardłowej w aspekcie anatomicznym, podkreśla znaczenie gaworzenia i zdolności społeczno-poznawczych.

W rozdziale drugim – *Diagnoza logopedyczna* – Autorka podkreśla fakt, że postępowanie diagnostyczne w przypadku dyslalii anatomicznej i/lub funkcjonalnej powinno mieć charakter holistyczny (uwzględnianie w diagnozie i terapii różnych czynności orofacjalnych i ocena zaburzeń połykania i oddychania na ich tle, dokładna ocena budowy zarówno zespołu ustno-twarzowo-gardłowego, jak i całego organizmu pacjenta), heurystyczny (uwzględnianie w analizie powiązań między objawami a wywołującymi je przyczynami), prognostyczny (efektem powinno być wskazanie zaburzeń i określenie rokowania) i pozytywny (poznanie mocnych stron badanego,

co ułatwia projektowanie i prowadzenie terapii). Ponadto w tym rozdziale Autorka przedstawia procedurę badania (s. 108–110), która może być przydatna w przypadku dzieci urodzonych z różnymi wadami w obrębie zespołu ustno-twarzowego, z wadami i dysfunkcjami nabytymi, u których istnieje ryzyko wystąpienia zaburzeń w rozwoju systemu fonemowo-fonetycznego, z uwagą, że badanie to musi być dostosowane indywidualnie do pacjenta (jego wieku, zaburzeń itp.). Poza tym Autorka w formie tabel i komentarzy do nich prezentuje m.in. najważniejsze drogi badania poszczególnych kategorii cech fonetycznych (lokacja, modalność, rezonansowość, sonantyczność) (s. 120–121), typologie wybranych cech fonetycznych w normie i patologii podczas realizacji fonemów (s. 130–143), parametry oceny warunków anatomiczno-czynnościowych narządów mowy (s. 149–152). Opisuje badanie sprawności warg i języka, badanie oceny oddychania oraz oceny czynności pokarmowych i picia, w tym połykania. Zwraca też uwagę na ocenę słuchu fizjologicznego, fonemowego i fonetycznego.

W trzecim rozdziale – *Fizjologiczna metoda terapii w przypadku zaburzeń oddychania i ustnej fazy połykania* – Autorka skupia uwagę czytelnika na następujących zagadnieniach: 1) miejsce oddychania i połykania na tle innych czynności związanych z przestrzenią ustno-twarzową; 2) model rozwoju czynności prymarnych, w tym połykania i oddychania; 3) miejsce ćwiczeń logopedycznych wśród działań terapeutycznych stosowanych przez innych specjalistów zajmujących się pacjentem z zaburzeniami oddychania i połykania; 4) ogólna kanwa postępowania z pacjentem. W tej części pracy Danuta Pluta-Wojciechowska podaje konkretne ćwiczenia usprawniające wargi i język, czynności oddychania i połykania oraz metody kształcenia tych czynności. Sposoby kontroli domykania żuchwy ilustruje fotografiami instruktażowymi.

W rozdziale czwartym – *Strategiczna metoda usprawniania realizacji fonemów* – Autorka, korzystając z wątków omawianych w swoich wcześniejszych publikacjach, rozwija myśli już prezentowane oraz przedstawia nowe pomysły pracy podczas usprawniania realizacji fonemów. Postuluje strategiczne fizjologiczno-fonetyczne podejście do nauki głosek, które oznacza: 1) wykorzystanie fizjologicznych prawidłowości rozwojowych dotyczących kolejnych etapów rozwoju mowy, w tym rozwoju systemu fonemowego i fonetycznego; 2) wykorzystanie wiedzy związanej z fizjologią i patofizjologią tworzenia dźwięków mowy; 3) uwzględnienie wiedzy płynącej z fonologii, fonetyki i patofonetyki; 4) branie pod uwagę analiz i związków przyczynowo-skutkowych między układami, pozycjami i ruchami narządów mowy a cechami dźwięków, w kontekście normy i patologii; 5) uwzględnianie w uczeniu artykulacji różnych mediów i ścieżek kognitywnych, co wynika z istoty głoski jako zjawiska fizycznego (s. 286–287). Wskazuje ogólne prawidłowości dotyczące usprawniania narządów mowy, jakie powinien uwzględnić logopeda, mając szczególnie na uwadze realizację spółgłosek. W formie tabel (s. 311–316, 336–338, 347–352, 365) Autorka przedstawia: 1) propozycję analizy wybranych sekwencji terapeutycznych

głosek wraz z uzasadnieniem ich porządku; 2) propozycję analizy progowych warunków kształtowania wybranych głosek i wybranych cech fonetycznych; 3) wykorzystanie metody syntetycznej do przekształcania głoski *t* w *c*, *cz*, *ć*; 4) przykłady wykorzystania niektórych niewerbalnych czynności kompleksu ustno-twarzowego w nauce głosek.

Te praktyczne rozwiązania dotyczące diagnozy i terapii wybranych form dyslalii obwodowej anatomicznej i/lub funkcjonalnej (konstruowanie przedpola artykulacji, wybór sekwencji terapii głosek: rozwojowej lub terapeutycznej, przygotowanie do usprawniania realizacji fonemu z wykorzystaniem strategii warunków progowych, wywoływanie głoski, w tym wybór ramy i metody wywoływania głoski, aktywizacja głoski w większej strukturze, polaryzacja głoski oraz wprowadzanie głoski do mowy potocznej) stanowią oryginalne ujęcie zagadnienia.

Przedstawiona fizjologiczna metoda terapii w przypadku dysfunkcji oddychania i połykania od 3.–4. roku życia stanowi szansę dla wielu pacjentów, uwzględnia też ich możliwości.

Aby ułatwić czytelnikowi odbiór książki, Autorka zamieszcza na końcu słowniczek terminów, zarówno tych starszych, ekscerpowanych z poprzednich publikacji, jak i nowych – zawartych w niniejszym opracowaniu. Do publikacji dołączono również aneks w postaci karty badania logopedycznego w przypadku dyslalii obwodowej.

Omawiana książka, jak pisze w zakończeniu Autorka, ma stać się inspiracją dla logopedów, którzy na jej bazie będą mogli konstruować własne programy diagnozy i terapii logopedycznej w różnych typach dyslalii.

Poruszana w książce tematyka dotyczy istotnych problemów diagnozy i terapii logopedycznej w przypadkach dyslalii obwodowej. Autorka w przystępnej dla czytelnika formie podejmuje problemy, z którymi logopedzi stykają się na co dzień w pracy, a także proponuje przykłady ich rozwiązywania.

Książka stanowi cenną pozycję na polskim rynku wydawniczym, zasługuje na popularyzację ze względu na walory poznawcze i dydaktyczne, i bez wątpienia wzbudzi zainteresowanie logopedów praktyków, logopedów naukowców i studentów logopedii.